

Все життя Платон присвятив дослідженню суті життя і ставлення до цього людини. Філософ розглядав людину, вважаючи, що тіло для душі. Для нього не було важливо яка людина є за зовнішністю і за матеріальними достатками, а яка людина всередині. Можна стверджувати, що саме Платон світ умоглядного(теоретичного) бачення реальності, багато зробив для розуміння пізнання та людської діяльності. Платон був великим філософом, ідеї якого супроводжували багатьох великих учених у всьому житті. Крім того, він у 386 р. до н.е. відкрив в Афінах Академію – перший вищий навчальний заклад.

ПОНЯТТЯ МІФУ У МІРЧІ ЕЛІАДЕ

Доп. – Мірошніченко В., гр. Ю-41.
Наук. кер. - доц. Артюх В.О.

У творчості відомого румунського релігієзнавця Мірчі Еліаде можна спостерігати досить оригінальне тлумачення феномена міфу, у світлі якого нам по-новому являться специфіка релігійної свідомості. Мірча Еліаде у своїй книзі “Міф про вічне повернення” (1949 р.) підкреслив онтологічні характеристики міфу. Міф для нього — це спосіб буття первісної, а почасти й сучасної людини завдяки своєму періодичному відтворенню. Центральним у його теорії міфу є поняття архетипу. За своїм значенням архетип у Еліаде ближче до первісного давньогрецького, ніж до юнгівського. Архетип — це першообраз, який сприймається як зразок поведінки, модель, парадигма.

З точки зору Еліаде, час життя людини міфу ділиться досить чітко надвоє — на початковий сакральний час та на час профанний. Початковий час принципово неісторичний, у ньому відсутня будь-яка лінійна протяжність; він вказує на вічність. Під вічністю тут розуміється абсолютно досконала нерухома необмеженість. Час мирський (емпіричний) є історичним, в ньому існує лінійність, він незворотний. Еліаде висунув гіпотезу

про циклічність міфологічного часу і лінійність мирського. В міфічну епоху творились першопредмети, першодії здійснені і освячені першопредком чи богом. Ці першозразки відтворюються потім, за Еліаде, в ритуалах. Ритуальне жертвоприношення “не тільки відтворює початкове принесення жертви божеством на початку часів, воно здійснюється в той же самий міфологічний першочас; тобто, будь-яке жертвоприношення повторює жертвоприношення початкове і співпадає з ним у часі” [2, 58]. Профанний час тимчасово переривається і людина переноситься в міфологічний час. Першообрази, що створені були в міфічну епоху, стають зразками для наслідування в історичну епоху. А дійсні історичні події будучи співвіднесеними із такими абсолютними прообразами, стають послабленими, неповноцінними відтвореннями цих архетипів. Факти історії набувають ознак реальності в тій мірі, в якій вони повторюють архетип. Та чи інша людська дія набуває смислу і реальності тільки відновлюючи деяку прадію.

У зв'язку з цим Еліаде називає такий спосіб буття платонівським за структурою. Тут мається на увазі, що все історичне, емпіричне розглядається первісним мисленням як “тінь” деяких вічних основ. Платон перший дав філософську рефлексію міфу, теоретично обґрунтувавши таку первісну онтологію. Отже, в міфі людина існує реально остільки, оскільки вона діє архетипово.

Так як архетип може бути відтвореним тільки в ритуалі, то виходить так, що між ритуалами людина ніби не живе, так як не набула сили архетипу. Первісна людина живе від ритуалу до ритуалу, а між ритуалами – своєрідний період міжчасся; часова протяжність тут сприймається, але вона не є справжньою. Під час проведення ритуалу відчуття часової протяжності, а з нею і історії зникає. Учасник ритуального дійства ототожнює себе з героєм-архетипом і перестає бути фізичною особою, що живе і помирає; людина стає вічною як і архетип. Таким чином, у міфі, де час зникає, людина стає а-історичною істотою. Вона живе завжди в теперішньому, постійному *тут*. Життя архаїчної

людини від ритуалу до ритуалу — це вічне повернення до своїх витоків, коли кожна мить повторюється із самого початку і де нічого не повторюється. Така модель життя побудована не на логіці зходження від нижчого до вищого, а як постійне відновлення втраченої цілісності.

Циклічний характер міфічного часу у Еліаде заперечують деякі інші дослідники. Так, російський дослідник Є. Мелетинський вважає за краще говорити про підлеглість циклічної моделі часу в архаїчних суспільствах дихотономічній. Він твердить, що міфологічний час є все таки лінійним, але в ньому справді можна виділити першочас, який має творчий характер та нерухомий, статичний теперішній час. У цьому він погоджується з Еліаде. Але відчуття “кружляння”, яке веде до циклічності, не виникає з необхідністю [3, 176].

В іншій роботі Еліаде, “Аспекти міфу” (1963 р.) цікавим видається історичний підхід, застосований до інтерпретації поняття міфу. Автор переконаний, що міф має значення як для архаїчної, так і для сучасної епохи.

Суть первісного міфу полягає в тому, що він викладає сакральну історію, розповідає про події, які відбулись у вікопомні часи “початку всіх початків”. Еліаде називає такі риси архаїчного міфу:

- 1) міф складає історію подвигів надприродних істот;
- 2) це сказання проявляє себе як абсолютно істинне (так як воно відноситься до реального світу) і як сакральне (воно є результатом творчої діяльності надприродних істот);
- 3) міф має завжди якусь причетність до творення, він розповідає, як щось з'явилося на світ або яким чином виникли певні форми поведінки, установлення та трудові навички; саме тому міф складає парадигму всім значним актам поведінки;
- 4) пізнаючи світ, людина пізнає походження речей, що дозволяє оволодівати і маніпулювати ними по своїй волі; мова йде про зовнішнє пізнання, але про пізнання, яке “переживається” ритуально, під час проведення обряду (якому міф служить основою);
- 5) так чи інакше міф “проживається аудиторією, яка захоплена

надихаючою та священною могутністю відтворених в пам'яті та реактуалізованих подій; ми відчуваємо особисту присутність персонажів міфу і стаємо їх співучасниками; це передбачає існування не в хронологічному часі, а у початковій епосі, коли події відбулись вперше [1, 29].

Панівна функція первісних міфів полягає в тому, щоб давати моделі для наслідування під час здійснення обрядів та інших значних для архаїчної людини дій.

Але для Еліаде міф — явище не тільки первісних часів і первісної свідомості; для нього “деякі аспекти та функції міфологічного мислення утворюють важливу складову частину самої людської сутності”. Щоб підтвердити це положення, він прослідковує дію такої фундаментальної структури міфу як його архетиповість через всю історію культури аж до сьогоденного дня. Такі прояви міфічного, ще чіткіше — архетиповість, Еліаде вбачає у християнському ритуалі (літургійний час), у Круглому столі короля Артура, в чаші Граалю, у деяких елементах ідеології часів Великої французької буржуазної революції, у марксизмі, у світогляді творців румунської національної ідеології, у сучасній художній практиці і т. п. Із наближенням до нашого часу архетипи як форми все більше втрачають свій сакральний зміст, і все більше і більше наповнюються чисто профаним. Отже, міф в архаїчну та міф у сучасну епохи — це явища не тотожні. Відсутність сакрального змісту в архетипах і змушує Еліаде, говорячи про сучасну міфологію, вживати такі терміни як “пережитки”, “приховані форми міфу”, “мотиви первісної міфології”, “рудименти міфологічної поведінки” тощо. Автентичним все ж таки буде первісний міф, хоча б тому, що він виступає зразком, на який спираються описуючи сучасну міфотворчість. “Міфологічне мислення, — писав Еліаде. — може залишити позаду свої попередні форми, може адаптуватись до нових культурних форм, але воно не може зникнути повністю”.

Таким чином, розуміння міфу у М.Еліаде виходить далеко за межі уявлення його у вигляді релігійного феномену. Міф — це універсальний спосіб людського світосприйняття.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Элиаде М.* Аспекты мифа: Пер. с франц. — М.: “Инвест-ППП”, СТ “ППП”, 1996. — 240 с.
2. *Элиаде М.* Миф о вечном возвращении: Пер. с франц. — СПб.: Алетейя, 1998. — 256 с.
3. *Мелетинский Е. М.* Поэтика мифа. — М.: ИФ “Восточная лит-ра” РАН, Школа “Языки русской культуры”, 1995. — 408 с.

ПРО ТЛУМАЧЕННЯ ФЕНОМЕНА МІФУ ОЛЕКСАНДРОМ ПОТЕБНЕЮ

Доп. - Гудим О., гр. СУ-31.
Наук. кер. - доц. Артюх В. О.

Відомий український учений XIX століття, мовознавець і фольклорист Олександр Опанасович Потебня (1835–1891) у своїх “Записах з теорії словесності”, які вперше були опубліковані вже після його смерті, у 1905 році, висловив кілька важливих думок, що чітко вказують на власне, оригінальне, розуміння ним феномена міфу. Своє бачення сутності міфу він зреалізовує, насамперед, при аналізі феномена простонародної релігійності. Але сам міф О.Потебня відносить до сфери вербальної реальності. При цьому він виходить із тих засновків, що саме завдяки мові відбувається створення образу світу із сирого матеріалу відчуттів. Людині від природи притаманна властивість бачити світ не як розпорошену величезну кількість одиничних предметів, але вносити в нього певну системність і цілісність. Якраз ця властивість і реалізується з допомогою мови, так як слово «вносить ідею законності, необхідності, порядку у той світ, яким людина оточу себе і який їй довелося приймати за дійсний» [1, 146].

Потебня ще строго не розрізняє смислової наповненості таких понять, як «міфічне мислення», «міфічне світоспоглядання», «міфологічний погляд», але він